

GENIUS TEMPORIS V PROCESU VZDĚLÁVÁNÍ

V roce 1939 sílila nacistická propaganda, která měla za následek vypálení mnoha synagog ve velkých městech, jako je Brno, Olomouc, Teplice, Jihlava nebo Opava. „Z celkem 360 synagog 19. století se jich v Čechách, na Moravě a ve Slezsku do dnešní doby dochovalo pouze 90. Naprostá většina z nich byla vypálena během říšského pogromu za tzv. křišťálové noci v listopadu 1938, po nacistické okupaci českých zemí v březnu 1939 nebo po deportaci místních židovských obyvatel do koncentračních a vyhlazovacích táborů v roce 1942.¹⁾ Od konce války až do dnešního dne byla v České republice postavena jenom jedna synagoga, a to jako součást Krajské vědecké knihovny v Liberci.

Bývalé synagogy dnes připomínají jenom prázdná místa. Ve většině případů se obce vzhledem k rozsahu škod rozhodly ruiny zbourat. Na místech, kde kdysi stály impozantní synagogy, jsou nyní prázdné nevyužívané pozemky (Brno), městský park (Opava, Teplice) nebo parkoviště (Olomouc). Rozhodli jsme se společně s diplomanty ARC (Ústav architektury Fakulty stavební VUT) obnovit a připomenout tradici zaniklých staveb. Formujeme nové modelové situace a necháváme synagogy znovu ožít v duchu současné architektury, která zároveň vytvoří jejich historickou stopu. Nové synagogy tak souvisle navazují a prezentují kdysi největší židovské obce v České republice, které – i když v menší míře – stále v rámci České republiky existují i dnes. Oživujeme synagogy v duchu současné architektury s trvalým pamětním poselstvím.

V roce 2014 proběhla architektonická soutěž na novostavbu římskokatolického kostela Sslání Ducha svatého s farním zázemím a ubytováním saleziánů v Brně. Před více než 20 lety byla v Brně postavena první islámská mešita a v roce 2011 bylo dokončeno nové buddhistické meditační centrum. Od konce války až dodnes byla postavena pouze jedna synagoga, a to jako součást Krajské vědecké knihovny v Liberci. Lze tedy shr-

nout, že mnoho náboženských komunit, včetně křesťanů, muslimů a buddhistů, aktivně buduje nová komunitní centra po celé České republice. V rámci architektonické tvorby diplomantů ARC se snažíme oživit přítomnost židovských komunit prostřednictvím návrhu komunitních center sloužících náboženským i společenským účelům. Myšlenkou práce je navrhnout architektonickou formu prezentující synagogu a centrum pro náboženskou komunitu, nejen duchovního charakteru, jako projev náboženské tolerance v multikulturní společnosti.

Výše zmíněná pohnutá minulost nás také přivedla k myšlence vytvořit nové židov-

ské centrum. Rozhodli jsme se obnovit a připomenout tradici ztracených synagog a navrhnout nová židovská komunitní centra v České republice. Nevyužité rozsáhlé pozemky v centru měst se pro tento účel samy nabízely. Komunitní centrum s památníkem holocaustu s náročným stavebním programem se stalo tématem diplomových prací diplomantů Ústavu architektury VUT v Brně. Součástí a prioritou stavebního programu byl návrh samotné nové synagogy – moderního chrámu, který by stál na stejném místě, kde před druhou světovou válkou stály synagogy původní. Součástí návrhu byl také komplex budov pro administrativní prostory centra, multifunk-

Jakub Prachař – návrh nové synagogy v České Lípě

Monika Bartošová – návrh nové synagogy v Opavě

1) Zpravodaj: Symboly emancipace. *Synagogy 19. století v českých zemích* [on-line]. Židovské muzeum v Praze, 2013, 2013(1) [cit. 2019-07-22]. Dostupné z: https://c.jewishmuseum.cz/files/obsah/zpravodaj/zpravodaj_1_13.pdf.

Ondřej Kurečka – návrh nové synagogy v Trutnově

Adam Bednařík – návrh nové synagogy v Jihlavě

ční sál a Moravské židovské muzeum (v současné době ve většině měst žádné židovské muzeum neexistuje). Sbírky nového muzea by vystavovaly předměty z židovské kultury, zvyků a tradic. Jednou z podmínek bylo také navrhnout košer restauraci, která by byla přístupná široké veřejnosti. Studenti měli možnost zahrnout do projektu i další funkční budovy. Komplex však měl být vždy brán jako celek: komunitní centrum s novým veřejným prostorem. Míra přístupnosti

široké veřejnosti, tedy otevřenost či uzavřenost centra, zůstala na uvážení každého diplomanta. Vzhledem k pohnuté historii židů byla tato otázka mezi studenty nejdiskutovanější.

Jednou z nejdůležitějších součástí tohoto projektu byla snaha o zmírnění kulturních bariér a nabídka osvěty v podobě náboženské tolerance a porozumění. K tomu velmi pomáhal proces studia judaismu a židovství obohacený o exkurze

do Muzea židovské kultury v Bratislavě a židovské čtvrti v Třebíči.

Na závěr nesmíme opomenout mezinárodní soutěž na Moravské židovské muzeum a Dokumentační centrum holokaustu na Moravě, kde slavnostní vyhlášení proběhlo v říjnu 2022 za účasti vítěze soutěže, architekta Kenga Kumy. Právě výše zmíněná událost nás v naší práci utvrdila a rozhodli jsme se v tomto tématu i nadále pokračovat.

*doc. Ing. arch. Juraj Dulenčín, Ph.D.
Ing. arch. Kateřina Malečková
Ústav architektury
Fakulta stavební VUT v Brně*